

Nr 143

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående eftergift av den rätt staten kan ha på grund av s. k. garantiförbindelser som avgetts i ärenden om visering; given Stockholms slott den 15 oktober 1965.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda statsrådsprotokoll över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Rune B. Johansson

Propositionens innehåll

I propositionen föreslås att staten efterger den rätt som kan tillkomma statsverket på grund av s. k. garantiförbindelser, vilka har legat till grund för prövning av utlännings försörjningsmöjligheter i ärenden rörande visering för inresa i Sverige.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i stats-
rådet på Stockholms slott den 15 oktober 1965.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, SKOGLUND, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, fråga om *eftergift av den rätt staten kan ha på grund av s. k. garantiförbindelser som avgetts i ärenden om visering* samt anför.

Innan utlänning tillåts resa in i Sverige görs i regel en prövning av hans möjligheter att försörja sig här. Sålunda föreskrivs i 19 § första stycket 1) utlänningslagen den 30 april 1954 (nr 193) att utlänning får avvisas om man kan anta att han kommer att sakna medel som behövs för hans vistelse i Sverige eller annat nordiskt land som han ämnar besöka.

Vissa utläningar får inte resa in i Sverige utan att ha visum. *V i s e r i n g* meddelas av den centrala utlänningsmyndigheten, dvs. statens utlänningskommission, eller ministern för utrikes ärendena. Efter Kungl. Maj:ts bestämmande kan visering i viss omfattning meddelas också av diplomatisk eller konsulär myndighet eller polismyndighet. Avvisning enligt 19 § första stycket 1) utlänningslagen kan inte ske av utlänning som innehar visering (19 § sista stycket). Prövning av sådan utlännings försörjningsmöjligheter under vistelsen i riket görs emellertid i viseringsärendet. Härvid har sedan lång tid tillbaka tillämpats den praxis i fråga om utläningar från vissa länder att den som har saknat tillgångar eller annan möjlighet att själv försörja sig ändå har kunnat få inresevisum, om fysisk eller juridisk person i Sverige skriftligen har förbundit sig att bestrida kostnaderna för utlännings vistelse här. Under senare år har i dylika s. k. garantiförbindelser erinrats om att förbindelserna omfattar också kostnader för socialvård och sjukvård. Förbindelserna har inte varit ställda till viss myndighet men de har avlämnats till statens utlänningskommission och förvarats hos kommissionen.

Beträffande kostnader för socialvård och sjukvård till utlänning gäller i huvudsak följande.

Kommuns skyldighet enligt lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp att sörja för att hjälpbehövande får *socialhjälp* omfattar alla som vis-

tas i kommunen, alltså även utlänning. Har utlänning fått s. k. obligatorisk socialhjälp, dvs. socialhjälp som regleras i 12 § socialhjälpslagen, har kommunen rätt till ersättning för hjälpen av staten i den mån gottgörelse inte har kunnat tas ut av enskild (23 §). De enskilda som enligt socialhjälpslagen i vissa fall kan åläggas att ersätta kommun för obligatorisk socialhjälp är hjälptagarens make eller föräldrar. Hjälptagaren själv kan i princip inte åläggas återbetalningsskyldighet (33—37 §§).

Också kommuns skyldigheter enligt barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97) omfattar utlänning. Föräldrarna är ersättningsskyldiga för kommuns *kostnad för omhändertagande för samhällsvård* av den som är under 16 år (72 §). Bestämmelserna i socialhjälpslagen om kommuns rätt till ersättning av staten för lämnad obligatorisk socialhjälp äger motsvarande tillämpning i fråga om kostnad som har föranletts av att någon har omhändertagits för samhällsvård (71 §).

Kommuns anspråk på ersättning av staten enligt nu redovisade bestämmelser prövas av länsstyrelsen, som också betalar ut ersättning. Har socialhjälp bestått i sjukhusvård eller viss annan anstaltsvård begränsas ersättningen till belopp som anges i vårdtaxan den 21 december 1956 (nr 632) enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna. Kostnaderna belastar förslagsanslaget Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna m. m. under femte huvudtiteln. Anslaget uppgår för budgetåret 1965/1966 till 7 milj. kr.

För *vård på sjukhus* utgår vårdavgift. Den fastställs enligt sjukvårdslagen den 6 juni 1962 (nr 242) av sjukvårdshuvudmannen och får bestämmas till lägre belopp för den som vid intagningen är bosatt inom sjukvårdsområdet än för annan (27 §). För sjukvårdsavgift har sjukvårdshuvudmannen rätt att med vissa undantag kräva förskott eller ansvarsförbindelse för 15 dagar åt gången (28 §).

För den som åtnjuter socialhjälp eller är omhändertagen för samhällsvård enligt barnavårdslagen betalar kommunen kostnader för vård på sjukhus i den mån vårdkostnaderna inte ersätts av allmän försäkringskassa. Kommunen kan få sina utlägg ersatta av enskild eller staten enligt de bestämmelser i socialhjälp- och barnavårdslagarna som jag nyss har redogjort för.

Den som är mantalsskriven i Sverige omfattas av den allmänna försäkringen även om han är utlänning (1 kap. 3 § lagen den 25 maj 1962, nr 381, om allmän försäkring). För erforderlig sjukhusvård åt sådan person betalar allmän försäkringskassa i regel ersättning för vårdavgiften på allmän sal (2 kap. 4 §). Rätt till ersättning av allmän försäkringskassa kan på grund av överenskommelse med främmande makt tillkomma också utlänning som inte är mantalsskriven i Sverige (20 kap. 15 §).

De ersättningar för sjukvård som sjukvårdshuvudmannen sålunda kan få av patienten, kommun eller allmän försäkringskassa täcker inte vård-
1* — Bihang till riksdagens protokoll 1965. 1 saml. Nr 143

kostnaden. Meddelas sjukvård på sjukhus inom det sjukvårdsområde där patienten är bosatt står sjukvårdshuvudmannen för den kostnad som inte täcks. Meddelas vården på sjukhus inom annat sjukvårdsområde skall sjukvårdshuvudmannen i hemorten betala denna kostnad till huvudmannen för det sjukhus där vården meddelats. Föreskrifter härom finns i avtal mellan landstingskommunerna och städer som inte tillhör landstingskommun, det s. k. utomlänsavtalet. Ersättningen för vård utgör enligt avtalet f. n. 100 eller i vissa fall 185 kr. per vård dag.

Genom beslut den 27 februari 1959 uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att bistå flyktingar, som inte omhändertas av annan statlig myndighet, och se till att flyktingarna får vård och understöd i huvudsak enligt gällande praxis inom socialvården. Vidare bemyndigade Kungl. Maj:t socialstyrelsen att av statsmedel ersätta socialnämnd dels kostnader för vård av och erforderligt understöd till vissa arbetsförmögna flyktingar, dels bidrag som erfordras till utfyllnad av arbetsinkomst för vissa flyktingar med väsentligt nedsatt arbetsförmåga, dels kostnader för vård och erforderligt understöd åt andra flyktingar som inte har haft stadigvarande arbete i sammanlagt ett år efter ankomsten till Sverige. Socialstyrelsen bemyndigades också att för vård på sjukvårdsinrättning av nu angivna flyktingar utge ersättning enligt bestämmelserna i utomlänsavtalet. Ersättningarna skulle bestridas från förslagsanslaget Ersättningar till kommunerna enligt socialhjälp- och barnavårdslagarna m. m.

Genom beslut den 15 december 1961 förordnade Kungl. Maj:t — med tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1959 — att vad som föreskrivs om flyktingar i beslutet den 27 februari 1959 i tillämpliga delar skall gälla sådan icke svensk medborgare som fått tillstånd att resa in i Sverige först efter det att här bosatt person har utfäst sig att bestrida kostnader som är förbundna med den inresandes vistelse i riket. Undantag görs emellertid om den inresande efter inresan har vistats i riket ett år utan att ha fått socialhjälp eller bistånd som avses i beslutet den 27 februari 1959.

På grund av beslutet den 15 december 1961 har socialstyrelsen fram till den 1 juli 1965 ersatt kommuner och sjukvårdshuvudmän för socialhjälp och sjukvård med sammanlagt omkring 585 000 kr. Med stöd av garanti-förbindelserna, som utlänningskommissionen på begäran av socialstyrelsen har överlämnat för bevakning av statens rätt, har socialstyrelsen sökt få ut gottgörelse för ersättningarna av dem som undertecknat förbindelserna. Sammanlagt har omkring 7 000 kr. betalats in. Inbetalningarna har skett efter anmaning. Rättsliga åtgärder för att få gottgörelse på grund av garanti-förbindelserna har inte vidtagits.

I åtskilliga fall har enskilda personer eller organisationer som avgett garantiförbindelser ansökt att bli befriade från sina åtaganden enligt förbindelserna. Flertalet ansökningar har gjorts av utlänningar som själva är i små ekonomiska omständigheter men som genom

att utfärda garantiförbindelser velat hjälpa anförvanter eller vänner att komma till Sverige. Ofta har den inresande på grund av sjukdom varit eller efter någon tid blivit ur stånd att bidra till sitt uppehälle. Särskilt i de fall då behov av längre tids sjukvård har uppstått kort efter ankomsten till Sverige har kraven mot dem som utfärdat garantiförbindelser snabbt stigit till stora belopp, i några fall 30 000—40 000 kr.

Remissyttranden över ansökningarna har avgetts av utlänningsutredningen samt i en del fall av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, riksrevisionsverket och statens utlänningskommission. I regel tillstyrks bifall till ansökningarna. *Riksrevisionsverket* förordar dock, i de fall då verket yttrat sig, i första hand att man avvaktar ett väntat allmänt ställningstagande till frågan om ändrade bestämmelser om avskrivning av statens fordringar. *Utlänningsutredningen* tar i ett yttrande upp hela frågan om lämpligheten av praxis att kräva garantiförbindelser i viseringsärenden. Enligt utredningen bör i viseringsärende uppenbarligen beaktas eventuella garantiutfästelser som viseringssökandens anhöriga eller andra gjort mot honom. Syftet med ifrågasättande garantiförbindelser har emellertid varit att ikläda utställaren förpliktelser mot det allmänna. Utredningen ifrågasätter om utlänningslagen ger utlänningsmyndigheterna behörighet att på detta sätt ikläda staten som part rättigheter och skyldigheter på det privaträttsliga planet. I vart fall medför förfarandet med garantiförbindelser konsekvenser för den enskilde som från såväl humanitära som ekonomiska synpunkter är besvärande och ej önskvärda. Utredningen förordar att enskilda personer och organisationer som har utfärdat garantiförbindelser helt befrias från de åtaganden gentemot det allmänna som har gjorts i förbindelserna, att hittills uppkomna fordringar efterges i samband därmed och att garantiförbindelser i nuvarande ordning framdeles inte ställs upp som villkor för att meddela inresevisering.

Från statens utlänningskommission har jag inhämtat att prövningen av viseringssökandes försörjningsmöjligheter och övriga ekonomiska förhållanden numera sker utan att man kräver garantiförbindelse gentemot det allmänna.

Utredningarna i de ärenden om befrielse från åtaganden enligt garantiförbindelse som jag har nämnt förut bestyrker utlänningsutredningens uppfattning, att systemet med sådana förbindelser har fått besvärande följder från humanitära och ekonomiska synpunkter. I många fall torde de ekonomiska konsekvenserna av förbindelserna inte ha stått klara för under-tecknarna. Jag kan bl. a. peka på att förbindelserna gäller för obegränsat belopp och under obegränsad tid. I de äldre förbindelserna har över huvud taget ingen specifikation skett av kostnader som omfattas av förbindelserna. I de som är av senare datum anges visserligen att det kan bli fråga om kostnader för socialvård och sjukvård. Om härmed avses det allmännas kostnader eller bara statens är emellertid en tolkningsfråga. Om de anses gälla

bara statens kostnader, vilket är det mest näraliggande på grund av att förbindelserna har lämnats till statlig myndighet, har förbindelsernas konsekvenser inte kunnat bedömas utan kännedom om statens ekonomiska garanti för bl. a. vård på sjukhus av de utläningar som det är fråga om här.

Åtskilliga av dem som undertecknat garantiförbindelser kan antas sakna möjlighet att infria förbindelserna utan att försätta sig själva i ekonomiskt nödläge. Det ekonomiska värdet av de fordringar som staten kan ha på grund av förbindelserna torde därför vara begränsat. Att det är svårt att bedöma det rättsliga värdet av förbindelserna ger vad jag har anfört förut en antydning om. Därtill kommer att det i och för sig kan råda tvekan om huruvida förbindelserna grundar någon fordran för staten. Klarhet därom kan inte vinnas utan domstolsprövning. Enligt min uppfattning skulle det i allmänhet framstå som stötande att föra talan vid domstol på grund av dessa garantiförbindelser som praktiskt taget alltid torde ha kommit till av rent humanitära skäl.

De omständigheter som jag nu har redovisat talar för att staten avstår från att göra garantiförbindelserna gällande, vare sig undertecknarna är fysiska eller juridiska personer. Ett ytterligare skäl härför är att systemet med garantiförbindelser inte används längre. Jag förordar därför att staten generellt efterger den rätt staten kan ha på grund av sådana förbindelser.

På föredragning av chefen för finansdepartementet har Kungl. Maj:t den 8 oktober i år hemställt om riksdagens bemyndigande att besluta om eftergift av statens fordringar av bl. a. sådant slag som det gäller här. Förhållandena i den fråga som jag nu har redogjort för är emellertid speciella. Eftersom jag dessutom har förordat generell eftergift av statens fordringar på grund av de s. k. garantiförbindelserna anser jag att riksdagen bör besluta i frågan.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att efterge den rätt som kan tillkomma statsverket på grund av s. k. garantiförbindelser vilka har legat till grund för prövning av utlännings försörjningsmöjligheter i ärenden rörande visering för inresa i Sverige.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlästas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Stina Wahlström